

fremmed for den, der som det karakteristiske ved Konjunkturen i første Række tænker paa en anden Fase i denne.

Men kan maaske ogsaa Rubriceringen af de herskende Teorier kritiseres, saa er — hvad der er vigtigere — Essensen af Teorierne givet i et klart Sprog og i virkelig koncentreret Form; H.'s Manuskript har været udsendt til de paagældende Forfattere, der dog ikke gøres ansvarlige for H.'s Gengivelse af deres Teorier; alligevel virker dette som en Betyggelse, idet kun en enkelt Forfatter har returneret Manuskriptet med Bemærkning om, at han ikke kunde kende sin Teori igen.

Hvor værdifuld saa ogsaa H.'s Gengivelse af raadende Teorier om Konjunkturen er, — Læseren længes dog mod Bogens sidste Halvdel, Syntesen, den gensidige Afvejelse af Teorierne mod hverandre. H. inddrager her mange Spørgsmaal, som ikke kan siges hidtil at have fundet en fast Plads i Konjunkturteorien — jeg tænker paa den internationale Omsætning under de skiftende Konjunkturfaser og de Bevægelser, Konjunkturen selv udløser. Naturligvis maa hele dette Afsnit blive af en anden Karakter end det første; medens man her faar at vide, at saadan er det, bliver Syntesen betinget præget, idet det Gang paa Gang som Resultat maa hævdes, at under de Forhold maa Konjunkturen forme sig saaledes, under andre saaledes o. s. v. (jfr. f. Ex. S. 282 og S. 320).

Jeg tager ikke i Betænkning at sige, at H.'s Bog er en af de nyttigste Bøger og ogsaa en af de bedste Konjunkturbøger, der er fremkommet i de senere Aar, og, naar den suppleres med den nævnte anden Del, vil vi have et Standardværk, om den anden Del bliver paa Højde med første.

Axel Nielsen.

Johan Åkerman: EKONOMISK KAUSALITET. C. W. K. Gleerup. Malmø 1936. 155 S.

Bogen er delt i 4 Kapitler. I det første rejses Spørgsmaalet om Problemstillingen i den økonomiske Videnskab. Det paapeges, at det er nødvendigt for at skabe et logisk sammenhængende System, at man opstiller simplificerende Forudsætninger (Axiomer), men at disse Axiomer i høj Grad har udeladt Tiden, hvad der giver et utilfredsstillende Billede, fordi Tiden i Virkeligheden er »fjerde Dimension«. Problemstillingen bliver derved rettet mod Øjeblikket, og man har da spurgt om Værdiens Primæraarsag. Denne maa have en vis Relation til den menneskelige Psykologi, men alligevel har man set, at saavel den objective Værdilære, Grænsenyttelæren, den værdifrie Prislære som »Behaviorismen« bestræber sig af al Kraft for at holde enhver dybere psykologisk Analyse ude; Forfatteren gør opmærksom paa, at dette blot fører til at man maa støtte sig til tidligere Aarhundreders Psykologi, og vil heroverfor fremhæve, at man i Stedet for psykologisk Atomisme i vor Tid maa regne med en Model, der indeholder 3 Elementer, Primærindividet, Sekundærindividet og Kollektivet, og at dette helt ændrer den økonomiske Problemstilling, hvorfor Forfatteren som Arbejdshypotese opstiller en Deling mellem et X Samfund med Sekundærindividet som Norm og et Y Samfund med Kollektivet som Norm.

I 2det Kapitel gennemgaaes tidsøkonomiske Relationer i X Samfundet. Dette defineres som den (tænkte) Samfundstype, der opnaas, hvis alle fra enkeltes Initiativ udgaaende Impulser gør sig gældende uden Forstyrrelser og uden andre Reaktionen end de naturlige Modstrømninger fra Kollektivet

fremmed for den, der som det karakteristiske ved Konjunkturen i første Række tænker paa en anden Fase i denne.

Men kan maaske ogsaa Rubriceringen af de herskende Teorier kritiseres, saa er — hvad der er vigtigere — Essensen af Teorierne givet i et klart Sprog og i virkelig koncentreret Form; H.'s Manuskript har været udsendt til de paagældende Forfattere, der dog ikke gøres ansvarlige for H.'s Gengivelse af deres Teorier; alligevel virker dette som en Betyggelse, idet kun en enkelt Forfatter har returneret Manuskriptet med Bemærkning om, at han ikke kunde kende sin Teori igen.

Hvor værdifuld saa ogsaa H.'s Gengivelse af raadende Teorier om Konjunkturen er, — Læseren længes dog mod Bogens sidste Halvdel, Syntesen, den gensidige Afvejelse af Teorierne mod hverandre. H. inddrager her mange Spørgsmaal, som ikke kan siges hidtil at have fundet en fast Plads i Konjunkturteorien — jeg tænker paa den internationale Omsætning under de skiftende Konjunkturfaser og de Bevægelser, Konjunkturen selv udløser. Naturligvis maa hele dette Afsnit blive af en anden Karakter end det første; medens man her faar at vide, at saadan er det, bliver Syntesen betinget præget, idet det Gang paa Gang som Resultat maa hævdes, at under de Forhold maa Konjunkturen forme sig saaledes, under andre saaledes o. s. v. (jfr. f. Ex. S. 282 og S. 320).

Jeg tager ikke i Betænkning at sige, at H.'s Bog er en af de nyttigste Bøger og ogsaa en af de bedste Konjunkturbøger, der er fremkommet i de senere Aar, og, naar den suppleres med den nævnte anden Del, vil vi have et Standardværk, om den anden Del bliver paa Højde med første.

Axel Nielsen.

Johan Åkerman: EKONOMISK KAUSALITET. C. W. K. Gleerup. Malmø 1936. 155 S.

Bogen er delt i 4 Kapitler. I det første rejses Spørgsmaalet om Problemstillingen i den økonomiske Videnskab. Det paapeges, at det er nødvendigt for at skabe et logisk sammenhængende System, at man opstiller simplificerende Forudsætninger (Axiomer), men at disse Axiomer i høj Grad har udeladt Tiden, hvad der giver et utilfredsstillende Billede, fordi Tiden i Virkeligheden er »fjerde Dimension«. Problemstillingen bliver derved rettet mod Øjeblikket, og man har da spurgt om Værdiens Primæraarsag. Denne maa have en vis Relation til den menneskelige Psykologi, men alligevel har man set, at saavel den objective Værdilære, Grænsenyttelæren, den værdifrie Prislære som »Behaviorismen« bestræber sig af al Kraft for at holde enhver dybere psykologisk Analyse ude; Forfatteren gør opmærksom paa, at dette blot fører til at man maa støtte sig til tidligere Aarhundreders Psykologi, og vil heroverfor fremhæve, at man i Stedet for psykologisk Atomisme i vor Tid maa regne med en Model, der indeholder 3 Elementer, Primærindividet, Sekundærindividet og Kollektivet, og at dette helt ændrer den økonomiske Problemstilling, hvorfor Forfatteren som Arbejdshypotese opstiller en Deling mellem et X Samfund med Sekundærindividet som Norm og et Y Samfund med Kollektivet som Norm.

I 2det Kapitel gennemgaaes tidsøkonomiske Relationer i X Samfundet. Dette defineres som den (tænkte) Samfundstype, der opnaas, hvis alle fra enkeltes Initiativ udgaaende Impulser gør sig gældende uden Forstyrrelser og uden andre Reaktionen end de naturlige Modstrømninger fra Kollektivet

til Individet, hvorved der tilsidst opnaas Identitet mellem enkeltes og almene Vurderinger og mellem Individernes Sum og Kollektivet. De forskellige Impulser er ikke tidløse, men kan deles efter Reaktionstidens Længde i Aaret som Periode (Handelsperioden) en tiaarig Periode (Industriperioden) og længere Perioder (Anlægsperioder). Hver af disse Perioder har efter Forfatteren Relation til Dele af den økonomiske Teori og dennes Begreber, saaledes Handelsperioden til Grænsenyttelighed og Grænserentabilitet, Industriperioden til Grænserentabilitet og Anlægsperioden til Grænseproduktivitet. I 3die Kapitel gennemgaaes ligevægtsøkonomiske Relationer i Y Samfundet; dette er præget af de planøkonomiske Tendenser og Modsætningen til X Samfundet karakteriseres som Modsætningen mellem den usynlige og den styrende Haand; medens Initiativet i X Samfundet udgaar fra Periferien, udgaar det i Y Samfundet fra Centrum. Det karakteristiske for Ledelsen af Y Samfundet er de stadige Modifikationer af Planerne, som blandt andet skyldes nye tekniske Opfindelser, Befolkningstilvæksten etc. Y Samfundet har ikke længere den samme afgørende Interesse i Rentabiliteten som X Samfundet, men Rentabilitetsberegninger er alligevel nødvendige for at kontrollere Virksomhedernes Effektivitet og de enkelte Lederes Dygtighed.

I 4de Kapitel foretages en Sammenligning mellem X og Y Samfundenes Principer. X Samfundet styres af Knapheden paa Markedet, og denne Knaphed registreres af Prisen. Y Samfundets ledes af beregnet Behov, beregnet Kapacitet og beregnet Produktion, med andre Ord af Kvantitet. Overgangen fra X Samfund til Y Samfund vil — for at bruge et Billede fra Krigen — sige, at Brødprisen erstattes med Brødkortet. En nærmere Analyse af de to Samfund viser, at de begge lider af paradoksale indre Modsætninger, og at alle virkelige Samfund er en Blanding af de to Systemer, saaledes at man kan bestemme et Lands Stilling paa et givet Tidspunkt i et X Y Koordinat-system, og det værdifulde for en økonomisk Teori er, at den beskriver en tidsbestemt Kooperation mellem økonomiske Faktorer; en Beskrivelse kan være matematisk og logisk uangribelig, men alligevel værdiløs for Forstaaelsen af sociale og økonomiske Sammenhæng (S. 152).

Johan Åkermans Bog har efter min Opfattelse Interesse for alle, der nærer nogen, større eller mindre, Skepsis overfor den Erkendelsesteori, der bevidst eller ubevidst ligger bag ved adskillige økonomiske Teorier. Efter min Opfattelse er Fremstillingen dog noget ensidig ved at fremhæve manglende Psykologi som Hovedaarsagen til Vanskelighederne. Der er adskillige andre Forhold, der ogsaa kunde og burde fremhæves, f. Eks. Spørgsmaalet om de økonomiske Faktoreres Delelighed; nogle vil her foretrække at arbejde med en axiomatisk Forudsætning om fuld Delelighed, andre med fuld Udelelighed; Teorierne maa blive yderst forskellige og de vil begge, selv om de er matematisk uangribelige, kun have en meget begrænset Relation til den økonomiske Virkelighed. Man bør derfor ikke som Åkerman bestemme et Samfund som et Punkt i et todimensionalt, men i et n-dimensionalt System. Det axiomatiske Grundlag bliver herved meget kompliceret, og det kan være fordelagtigt i Stedet for at begynde med et Utal af Kombinationer mellem forskellige axiomatiske Muligheder, at arbejde ud fra et givet Samfund f. Eks. et skandinavisk Land 1938 og med Åkerman (S. 96) koncentrere sig om Spørgsmaalet: Hvad bestemmer Variationen? En saadan Problemstilling forudsætter et indgaaende Kendskab til Økono-

mien i mindst eet Land, og den er vanskelig, fordi man let vil komme til at sammenblande Præmisser hentede baade fra vort Land og fra Lande, der ligger et andet Sted i Koordinatsystemet. Alligevel anser jeg en saadan Problemstilling for lige saa videnskabelig og nok saa frugtbar som en logisk uangribelig Deduktion fra simple, men virkelighedsfjerne Præmisser.

P. P. Sveistrup.

Jørgen Jørgensen: TRÆK AF DEDUKTIONSTEORIENS UDVIKLING I DEN NYERE TID. Universitetets Festskrift 1937. 117 S.

Indenfor den økonomiske Teori anvendes i høj Grad Deduktion, og man kan derfor kun ønske, at Kendskabet til Deduktionsteorien, i Særdeleshed som denne er udviklet i den sidste Menneskealder, vilde møde en tilsvarende Interesse. Det er derfor af nogen Betydning at henvise til Professor Jørgensens Afhandling, der for mange vil aabne Øjnene for Problemer, som man ikke til daglig beskæftiger sig med. Jeg vil saaledes gerne henvise Opmærksomheden paa, at Forfatteren stærkt fremhæver, at man aldrig ad logisk Vej ud fra rent logiske Præmisser kan udlede nogetsomhelst om Virkelighedens Beskaffenhed (S. 75), og at enhver Begrebsdannelse og enhver Tankegang hviler paa Forudsætninger, som ofte kun kan fastlægges ved Konvention, og som til syvende og sidst altid fortaber sig i det uanalyserede og uafklarede (S. 115). For en Videnskab som Økonomien har det efter min Mening Betydning at fremhæve, at de Axiomer, man vælger som Udgangspunkt for en deduktiv Teori, i sig indeholder hele det samlede logiske System, og at det gælder om ved fortsatte Approximationer at naa til Axiomsystemer, der viser stadig større Overensstemmelse med Iagttagelsen.

P. P. Sveistrup.

Johan Åkerman: DAS PROBLEM DER SOZIALÖKONOMISCHEN SYNTHESE. C. W. K. Gleerup. Lund. 1938. 329 S.

Ved Fremstillingen af en logisk Slutningsrække kan der ikke være mere i Resultatet end der har været mere eller mindre skjult i Præmisserne, idet Logikken som saadan ikke kan lægge noget nyt til. Da man kan opstille flere Sæt økonomiske Præmisser, der opfylder den fundamentale Betingelse ikke at være i Modstrid med hinanden, kan man altsaa have flere forskellige logiske økonomiske Tankebygninger, der i og for sig kan være lige berettigede. Som Eksempel herpaa sammenligner Åkerman S. 127 Nationalindkomsten med en Strøm, der bestaar dels af teknisk-økonomiske Komponenter og dels af politisk-sociale Komponenter. Abstraherer vi fra de politisk-sociale Komponenter og lægger et Tværnsnit gennem Strømmen i et givet Tidspunkt, faar vi, hvad Åkerman kalder den ligevægtsøkonomiske These, lægger vi et Længdesnit, d. v. s. studerer et økonomisk Problems Forandring igennem en Periode, faar vi den tidsøkonomiske These, og tager vi yderligere de politisk-sociale Komponenter med, faar vi den sociologiske These, og Behandlingen af disse tre Theser først enkeltvis og derefter to og to sammen fører til den endelige generelle Syntese.

Ved Behandlingen af den ligevægtsøkonomiske These er ikke alene Naturfaktoren, men ogsaa Kapital og Arbejde givet, og Spørgsmaalet: Hvad er den rigtige Pris? løses gennem Walras' Ligningssystem. Derefter paaviser Forfatteren, at denne Problemstilling hviler paa en naturretlig og natur-